

УДК 378.147:004

М.О. ТОПУЗОВ

*Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України***РОЗРОБЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У статті розкрито сутність освітніх послуг у процесі реалізації організаційно-економічного механізму інформатизації вищої школи. Доведено взаємозв'язок між станом управління інформатизацією вищої освіти і забезпеченням якості освітніх послуг в інформаційно спрямованому освітньому середовищі.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, інформатизація вищої школи, освітні послуги.

Прискорення науково-технічного прогресу суспільства детермінує необхідність інформатизації системи освіти, підготовки майбутніх фахівців, створення освітньо-інформаційного середовища ВНЗ. Аналіз проблеми інформатизації освіти [1; 2; 3] надає можливість визначити деякі поняття, важливі для подальших досліджень автора.

Інформаційні технології становлять системи збору, накопичення, зберігання, пошуку, оброблення та подання інформації / навчальної інформації.

Новітні інформаційна технологія є системою методів та засобів навчання, в тому числі і комп'ютерних, спрямованих на створення, передавання, охорону, відображення інформаційного продукту (даних, ідей, знань) із найменшими витратами і в залежності від закономірностей середовища, де вони розвиваються.

Численні розвідки щодо вдосконалення системи стратегічного управління вищою освітою шляхом сучасних інформаційних технологій, управління інноваційним потенціалом (Л. Гайдук, В. Грига, О. Косенко, І. Єгоров, Л. Гриценко, О. Пархоменко, Г. Андрощук, О. Герасименко, В. Щекунов); забезпечення інформатизації вищої освіти (Л. Зайнутдінова, І. Захарова, Є. Полат, І. Роберт, А. Смирнов, В. Солдаткін); узагальнення різних підходів науковців до визначення сутності поняття «інформаційно-освітнє середовище вишу» (Б. Ахметов, А. Калюжний, О. Косолапов, В. Крюков, О. Торіна, К. Шахгельдян); організаційних аспектів впровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій (С. Бондарева, В. Биков, Т. Габай, М. Жалдак, П. Корчемний, Ю. Машбіц, О. Співаковський).

Інформаційний продукт становить сукупність даних, сформованих задля використання в освітній діяльності.

Як свідчить концепція інформатизації освіти, характерною рисою сучасного періоду соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства є зміна домінуючих видів людської діяльності. Динаміка сучасної інформаційної технології суттєво розширює дискурс управління технологічними і соціальними процесами.

Об'єкти та методи дослідження

У більш вузькому значенні термін «новітня інформаційна технологія» визначається як використання в навчанні різноманітних технічних засобів, в тому числі й комп'ютерних. Новітні інформаційні технології у процесі реалізації організаційно-економічного механізму передбачають насамперед науковий підхід до організації навчально-виховного процесу задля оптимізації і підвищення його ефективності, а також оновлення матеріально-технічної бази навчальних установ на основі останніх досягнень науки і техніки.

Комп'ютерне навчання становить систему навчання, в якій одним із технічних засобів є комп'ютер. Електронне навчання становить навчання, яке відбувається за допомогою систем та різних пристроїв сучасної електроніки, оптоелектроніки, інформатики: 1) рецептивно-відтворювальне – відчуття і засвоєння знань, які передаються засобом телебачення за допомогою аудіовізуальних засобів (епі- і діапроекторів, кіноустановок, відеоплеєрів, магнітофонів та інших ТЗН); 2) інтерактивне – навчання у процесі взаємодії студента і комп'ютера в діалоговому режимі, експертні системи навчання тощо.

Необхідність оновлення системи освіти і, зокрема педагогічної, вимагає досліджувати питання педагогічних інформаційних технологій, під якими ми розуміємо комплексний, інтегративний процес навчання з використанням комп'ютерної та інформаційної техніки.

Засвоєння педагогами нових методів і організаційних форм навчальної роботи на основі новітніх інформаційних технологій навчання), розроблення програмно-методичних комплексів, комп'ютерних курсів, до яких входять різноманітні відео- та аудіоматеріали проходить стихійно і фрагментарно, що не дозволяє новій інформаційній технології стати реальною альтернативою традиційним методам і засобам навчання.

Педагогічні засади концепції інформатизації безперервної освіти в навчальних закладах України формують відповідні вимоги щодо перебудови вищої освіти в умовах інформатизації суспільства та визначають пріоритетні напрямки підготовки майбутнього спеціаліста.

Постановка завдання

Однією з основних проблем сучасної вітчизняної вищої школи в умовах модернізації є підвищення якості підготовки фахівця до професійної діяльності на світовому ринку праці. На сучасному етапі розвитку сучасного цивілізованого суспільства в умовах інформаційного середовища ця проблема може розв'язуватися на основі удосконалення складників навчально-виховної системи, найважливішим із яких є засоби навчання. Найбільш суттєвим інноваційним підходом до розв'язання окресленої проблеми є використання в навчально-виховному процесі новітніх інформаційних технологій навчання: 1) на рівні визначення мети використання в навчально-виховному процесі інформаційних технологій; 2) на рівні суперечностей, тенденцій та закономірностей освітнього середовища, в якому розвивається новітня інформаційна технологія.

Результати та їх обговорення

Новітні технології навчання характеризує освітньо-інформаційне середовище як складну систему, що має такі взаємозалежності:

1. Технічне середовище визначається залежно від міри використання технічних засобів у навчально-виховному процесі, а також технічних характеристик інформаційної технології.
2. Програмне середовище характеризується інструментальними засобами, які використовуються задля підтримки інформаційної технології.
3. Фахово орієнтоване середовище визначається у формі комп'ютерних баз знань; експертних систем на основі розроблення плану підготовки майбутнього фахівця, який характеризується тим, що визначає з кожної дисципліни теми, розділи, рекомендовані для самостійного вивчення за допомогою електронної системи навчання; педагогічних програмних продуктів на основі даних сценарію; навчальних посібників до дисциплін навчального плану циклів гуманітарної і соціально-економічної, природничо-наукової, професійної і практичної підготовки; банку завдань до кожної дисципліни.
4. Методичне середовище представлене сукупністю методів, які використовуються в у процесі формуванні предметної навчальної інформації.

Сутність інформатизації як матеріального процесу полягає у створенні інфосфери – глобальної інфраструктури сучасних засобів зберігання, опрацювання, передавання і подання інформації, яка стає стратегічним ресурсом суспільства, що забезпечує: *формування інформаційної культури людини; розвиток особистісних якостей людини, розкриття її творчого потенціалу, підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження новітніх інформаційних технологій навчання; надання діяльності творчого, дослідницького характеру; удосконалення управління вищою освітою; інтенсифікацію методичної роботи і наукових досліджень; проблематизацію освітньо-інформаційного навчального середовища.*

Тенденціями розвитку вітчизняної вищої освіти є:

1. Розширюється галузь використання засобів новітніх інформаційних технологій в освітньому процесі: зростає кількість освітніх предметів, особливо гуманітарних, у яких застосовуються засоби новітні інформаційні технології; поширюється використання засобів новітніх інформаційних технологій у навчально-виховних закладах усіх рівнів; набувають поширення засоби новітніх інформаційних технологій у дистанційному навчанні учнів/студентів із вадами розумового/фізичного розвитку; зростає роль засобів новітніх інформаційних технологій у професійній підготовці (комп'ютеризовані тренажери, гнучкі автоматизовані виробництва, експертні системи пошуку навчальної інформації; засоби мобільного навчання).
2. Здійснюється перехід від епізодичного до систематичного застосування засобів новітніх інформаційних технологій у процесі вивчення освітніх предметів, навчальних курсів.
3. Розроблюються принципово нові засоби навчання (навчальні й ігрові середовища, інтелектуальні наставники, текстові редактори, експертні, гіпертекстові навчальні системи, інтерактивні аудіо- і відеозасоби тощо), відбувається інтелектуалізація навчальних систем.
4. Широко використовуються засоби новітніх інформаційних технологій під час самостійної роботи студентів, що сприяє наближенню навчальної діяльності до дослідницької, конструкторської, подоланню розриву між навчальною та професійною діяльністю.
5. Формуються основи інформаційної культури у процесі вивчення різних освітніх предметів.
6. Здійснюється переведення багатьох видів управлінської діяльності на сучасну інформаційну технологію [2].

В окресленому проблемному контексті дослідження актуальність пропонованої теми є чотириаспектною:

по-перше, йдеться про забезпечення в умовах сучасного вищого навчального закладу інноваційно спрямованого, створеного й апробованого впродовж 15-ти років під час проведення національного загальноосвітнього експерименту з модульно-розвивального навчання;

по-друге, аналітико-проектні зусилля зосереджуються не стільки на традиційних методичних засобах, скільки на інноваційних програмово-методичних;

по-третє, передбачається здійснення не лише теоретичних пошукувань і дослідницьких процедур, а й наукового проектування і новаторських організацій й управління інноваційним освітнім середовищем;

по-четверте, створення корпоративної інформаційної системи вищої освіти висуває відповідні вимоги до спеціалістів задля здійснення комплексної експертизи програмово-методичних та інформаційних засобів, визначення ступеня їх надійності та якості.

Висновки

Здійснений аналіз основних виявів сучасного інформаційного середовища дозволяє водночас окреслити негативні тенденції інформатизації вищої школи:

1. Поява великої кількості неефективних навчальних систем із суттєвими дидактичними, психологічними й ергономічними прорахунками.
2. Недостатнє навчально-методичне забезпечення навчальних програм / відсутність.
3. Несумісність навчальних систем, зумовлена програмою й технічною несумісністю комп'ютерів.
4. Недостатня розробленість теорії й технології проектування навчання, низький рівень узагальнення практичного досвіду та психолого-педагогічної підготовки розробників навчальних програм.
5. Відсутність принципів і методів психолого-педагогічної експертизи й обґрунтування потреб навчального процесу програмним забезпеченням в умовах вищого навчального закладу.

Зауважимо щодо структури новітні інформаційно-комунікативні технології мають відмінності від традиційних технологій, водночас значно різняться між собою, оскільки їх основу можуть становити різноманітні теоретичні засади. Оскільки новітні інформаційно-комунікаційні технології становлять універсальні технології, то важливою є проблема ефективного поєднання нових і традиційних технологій навчання, а для новітніх інформаційно-комунікативних технологій важливою є проблема інтелектуалізації функцій, що реалізуються комп'ютером.

Основними напрямки впливу новітніх інформаційно-комунікативних технологій на зміст навчання визначено такі: поява нових освітніх предметів; уведення елементів новітніх інформаційно-комунікативних технологій до змісту навчальних курсів, насамперед фахово орієнтованих, спрямованих на вивчення методів і засобів новітніх інформаційно-комунікативних технологій; уведення до змісту навчання певної системи знань та евристичних засобів розв'язування задач шляхом використання експертних систем навчального призначення [2].

Суттєвий вплив інформатизації на зміст вищої освіти перебуває в тісному взаємозв'язку з загальнонауковим методологічним аспектом зазначеного процесу, що виявляється у спробах розробити і впровадити в практику вищої школи систематичні процедури пошуку, опрацювання і подання інформації/навчальної інформації з використанням динамічної системи наукових понять і відповідного фактографічного матеріалу (бази даних, бази знань тощо).

Удосконалення і розвиток новітніх інформаційно-комунікативних технологій має як безпосередній вплив на зміст освіти, пов'язаний із рівнем науково-технічних досягнень, так і опосередкований шляхом формування нових професійних умінь і навичок, зміни цілей навчання у змісті фахової підготовки в умовах вищого навчального закладу, що визначаються потребами розвитку суспільства, еволюції соціокультурної дійсності.

Список використаної літератури

1. Жалдак М.И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе: автореферат дисс. на соискание ученой степени д-ра пед. наук в форме науч. доклада: 13.00.01 / М.И. Жалдак; НИИ сод-я и мет-ов об-я. – М., 1989. – 48 с.
2. Концепція інформатизації // Рідна школа. – 1994. – № 11. – С. 26-29.
3. Основи нових інформаційних технологій навчання: посіб. для вчителів / авт. кол.; за ред. Ю.І. Машбиця. – К.: ІЗМН, 1997. – 264 с.

Стаття надійшла до редакції / Article received: 28.08.2013

Разработка содержания образовательных услуг информационных технологий в процессе реализации организационно-экономического механизма информатизации высшей школы

Топузов М.О.

Институт высшего образования НАПН Украины

В статье раскрыта сущность образовательных услуг в процессе реализации организационно-экономического механизма информатизации высшей школы. Обоснована взаимосвязь между положением управления информатизацией высшего образования и обеспечением качества образовательных услуг в информационно направленной образовательной среде.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, информатизация высшей школы, образовательные услуги.

Development of educational services information technology in the implementation of organization and economic mechanism of high school information

M. Topuzov

Institute of Higher Education NAPS of Ukraine

The article reveals the essence of educational services in the implementation of organizational-economic mechanism of information of high school. Substantiated the relationship between the position of the control information of the higher education and the provision of educational services in information directed learning environment.

Keywords: organizational and economic mechanism of higher education informatization and education services.